
Милица Р. Петрић¹
ОШ „Јован Јовановић Змај“, Обреновац

Гордана Глишовић
ОШ „Димитрије Туцовић“, Краљево

Прегледни рад
Методика теорија и пракса 1/2023
УДК: 371.3::3/5
371.311.5
стр. 135–141

ИНТЕГРАТИВНА НАСТАВА ПРИРОДЕ И ДРУШТВА И ДРУГИХ ПРЕДМЕТА У НИЖИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Резиме: Знања до којих ученици долазе кроз системско образовање су диференцирана и неопходно је да наставници уведу интердисциплинарни приступ у наставу како би се ученици усмерили да посматрају свет као једну неодвојиву целину. У томе веома може да помогне интегративна настава, чији концепт не подразумева да се знања приписују одређеним предметима, већ долази до корелације садржаја међу одабраним предметима како би се ученицима представила целина. Везе које се стварају у оквиру интегративне наставе омогућавају ученицима саопштевање проблема са више страна. Овај рад представља интегративну наставу која се остварује повезивањем предмета Природе и друштва, Музичке и Ликовне културе и Физичког васпитања. Стој у коме се природа и друштво истражују и откривају кроз различите активности и кроз физичке активности може да буде посебан изазов за ученике нижих разреда основне школе, јер је истраживање кроз који они најбоље усвајају знања.

Кључне речи: интегративна настава, природа и друштво,
нижи разреди основне школе

¹ petric.milica@yahoo.com

УВОД

Веза између начина на који наставник приступа настави и како ученици уче је подручје истраживања које има импликације на учење ученика и постигнуте резултате. Подучавање и учење било ког наставног предмета укључује одлуке и процене о начину размишљања и подучавања ученика. У методици наставе је препознато да начин на који наставници приступају својој настави утиче на то како ће ученици бити ангажовани и како ће перцепирати искуство које у току учења добијају у учионици (Christensen Hughes, Mighty, 2010). Промишљена педагошка пракса подразумева конципирање наставе, кад год је то могуће и кад год има смисла тако да се она одвија интегративно, односно да не постоји подела на предмете већ се повезују знања из више предмета у једну нову целину. То доноси дубинско формирање знања у коме долази до тога да се објекат истраживања разматра као целина коју је неопходно разложити на делове како би се протумачило, схватило и појаснило понашање и функција тог објекта (Вилотијевић, 2016).

Предности интегративне наставе у односу на традиционалну тичу се тога да настава није подељена на предмете који припадају природним, хуманистичким или техничким наукама, већ долази до синтетичког приступа научним чињеницама који је усмерен ка осветљавању општих питања савременог света: еколошких проблема, интеграције уметности у свакодневни рад и живот или технолошких достихнућа у сврху здравља...

ПОЈАМ И ДЕФИНИСАЊЕ ИНТЕГРАТИВНЕ НАСТАВЕ

Интегративна настава је један од модернијих модела у оквиру кога се међусобно повезују наставни садржаји из неколико наставних предмета (Радојичић Лукић, 2011). Такође се може истаћи да се под поменутом врстом наставе омогућава њена реализација тако што се сви сегменти наставног процеса: садржајни, психолошки, затим сазнајни, социолошки и коначно организациони, стапају у целину јер се функционално повезују (Drobnjak, 2007). Интегративна настава је утемељена на интердисциплинарном раду и искуствима из стварног света и пружа ученицима прилику да разумеју сложена питања, синтетизују увиде и доносе промишљене закључке. У актуелном образовном окружењу које укључује могућност проналажења знања на интернету који им пружа неселективне информације, интегративно учење се намеће као корисна стратегија за смислено ангажовање ученика.

Овај појам интегративне наставе није нов и проналазимо га у 19. веку у текстовима који су посвећени психологији, а који је означавао препознавање природне везе између предмета у школама (Klein, 2005). У наредном веку овај појам ће се трансформисати тако да интегративна настава има циљ образовања целине и задовољавања душтвених и личних потреба ученика са фокусом ка пројектном приступу. Даљи развој поменуте наставе изродио је различиту терминологију која је обухватала приступе који су се ослањали на један или више предмета и понекад су означавани као „мултидисциплинарни“ и „вишепредметни“ или су промовисани као

интегрисане студије, „интегрисане јединице” и „вештине добијене наставним планом и програмом” (Klein, 2005: 9).

Вредност интегративног учења као наставне стратегије је у томе што ученици добијају холистички а не фрагментарни поглед на науку, односно уче се вештини да интегративно размишљају. Иако не постоји јединствена педагогија или приступ повезан са интегративном наставом, сарадничко учење је уобичајена педагошка стратегија повезана са интегративним приступом настави и учењу.

МЕЋУДИСЦИПЛИНАРНЕ ВЕЗЕ У НАСТАВИ

Како би ученици дошли до систематизованог знања које омогућавају интегрисани програми, неопходно је утврдити међудисциплинарне везе које постоје међу предметима. Тако Вилотијевић (2016) запажа да се појављују следећа 4 типа:

1. међудисциплинарне непосредне везе у оквиру наставног програма, које се реализују када се усвајање градива једног предмета заснива на знању другог предмета;
2. истраживачке међудисциплинарне непосредне везе се остварују онда када се одређени општи научни проблем појашњава са становишта различитих научних дисциплина;
3. везе које су посредоване менталним путем се догађају када се у оквиру различитих наставних предмета стварају исте вештине и способности које су потребне ученику у његовој сутрашњој професионалној делатности: то могу да буду методе савлађивања знања – анализа и дедукција, систематично мишљење, затим сналажење у простору, као и чулно-интуитивно мишљење.
4. везе које су посредовано примењене и остварују се када се појмови усвојени у оквиру једног наставног предмета користе у проучавању садржаја другог предмета.
5. Такође се запажа да се интегративна настава појављује у три облика:
 - потпуном (долази до спајања различитих наставних садржаја у јединствен курс),
 - делимичном (када се врши избор из наставног материјала и долази до заједничке обраде оних садржаја који су сродни) и
 - блоковском (врши се изградња слободно програмираних аутономних блокова или се издвајају делови заједничког програма који се интегрисано обрађују и за овај облик је погодно да се настава реализује у низу повезаних часова) (Вилотијевић, 2016).

У данашњој настави већ егзистирају предмети у којима је, у неким деловима, присутна интегративна настава, а један од њих је и предмет Природа и друштво. Наиме, он подразумева усвајање знања и вештина која се односе на људе, друштво и природу, те у себи садржи и знања која се односе на ботанику, географију, зоологију, екологију, астрономију, хемију, физику, биологију...

ЦИЉЕВИ ИНТЕГРАТИВНЕ НАСТАВЕ

Савремено образовање се све више труди да ученицима понуди знања у облику у којем ће им омогућити да сами истражују, да креирају, постављају задатке, долазе до открића и веза између различитих наука. У том смислу се појављује интегрисана настава која уводи индивидуалан приступ за сваког ученика у коме ће се кроз хоризонтално и вертикало вођење наставника у оквиру различитих наставних предмета сагледати суштина неке појаве или предмета. Отуда се као циљеви интегративне наставе појављују:

- подстицање ученика на креативност и интелектуалну радозналост;
- помагање ученицима да схвате суштину наставних садржаја;
- обезбеђивање да ученици усвоје функционална знања;
- интегрисање ученичких идеја у планирање, припремање и реализацију активности;
- омогућавање довољно времена за правично вредновање активности;
- пораст задовољства као ученика тако и наставника;
- обезбеђивање тимског рада наставника и њихово оснаживање за међупредметно повезивање (Радојичић Лукић, 2011).

ЗНАЧАЈ ИНТЕГРАТИВНЕ НАСТАВЕ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Интегративна настава има многоструки значај, али се мора издвојити то што се у оквиру ње догађа да се делови појединих наука интегришу, синтетишу и долази до њиховог прожимања како би се креирала нова целина која има већу вредност од простог збира делова који је чине (Здравковић, 2017). Такође је овакав модел наставе занимљивији ученицима јер се одикује динамичношћу, повезивањем садржаја почевши од онога што је већ познато, па се креће до разрешења одређеног проблема који се смислено разрешава и тако се дугорочно памти. Знања су квалитетнија и трајно се задржавају и нису искључиво усмерена ка когнитивним аспектима развоја ученика, већ потенцирају „и друштвени, естетски и емоционални развој чиме се подржава његова целовитост“ (Буљубашић, Кузмановић 2007: 147). Уосталом, ученици су активни, а наставник је креатор који користи различите наставне методе и средства, и који их усмерава у правцу подстицања њихове самосталности и истраживачког духа. Покретање зна-тижеље код деце је највећа мотивација, а то може да учини интегративна настава.

ИНТЕГРАТИВНА НАСТАВА ПРИРОДЕ И ДРУШТВА, МУЗИЧКЕ И ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ И ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА У НИЖИМ РАЗРЕДИМА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Како се игра, дечији развој и васпитање налазе у комплементарном односу тако што „игра потпомаже и усмерава дечији развој, индиректно васпитава и образује, а развојни потенцијали отварају простор за нове игре“ (Копас-Вукашиновић, 2006:176), она је незаменљива у реализацији наставе у млађим узрастима основне школе. Игром, а нарочито у природном

окружењу, дете је у позицији да самостално открива свет око себе и његове законитости, а важна је јер подстиче интринзичну мотивацију код детета, јача његову самоконтролу, усмерава му пажњу и понашање (Levy, 1978). Отуда је најбоље када дође до интеграције предмета Природа и друштво и Физичког васпитања. Уколико се у току тако осмишљене интегративне наставе уведу и Музичка и Ликовна култура, у оквиру којих се активирају и дечије емоције и покрене се сам чин стварања неког предмета, долази се до највишег нивоа интегративне наставе и учења.

На овај начин интегративна настава природе и друштва омогућава стварање и ширење, а самим тим и обогаћивање ученичког образовног микропростора тако што га проширује, омогућава му да се у њега промишљено интегрише и прилагођава природним и друштвеним условима. Такође, долази до тога да се он самоопредељује и оријентише ка личним изборима у са владавању одређених сегмената градива. Уједињавање предмета Природа и друштво, Музичке и Ликовне уметности и Физичког васпитања доноси правилно формирање моралних и естетских вредности ученика, емоција и вредносних оријентација, али и ставова према другим људима, природи и свету.

Пример за интегративну наставу која бу укључила све поменуте предмете било би учење о јесени као годишњем добу. Деца би се извела у школско двориште или градски парк и усмеравала би се да посматрају природу, биљке и животиње и људе. Један од задатака било би сакупљање лишћа које ће им касније користити да праве цртеже или предмете (шешире) којима ће представљати јесен. Једно од активности било би и коло које би одгирали уз певање неке од песама које за тему имају природу или животиње. „Музичке игре подједнако утичу како на развој говорних, музичких и физичких способности, тако и на ширење видокруга из свих васпитних области (богаћење дечјег речника, представа, појмова и друго)“ (Зрнзевић, Лакушић, Зрнзевић, 2014: 247), а уз то, музика може да утиче и на постизање максималне усредсређености и уживања у свим активностима (Karageorghis, Priest, 2008). Применом музике ствара се пријатна атмосфера уз коју се буде емоције и машта. Као крајњи резултат настала би изложба радова од јесењег лишћа. Овај креативни рад и његов значај је важан јер се у истраживањима показало да ликовно стваралаштво развија вештине које су битне и за научнике, и да је управо интеграција визуелних уметности и предмета из различитих наука представља пут којим се код ученика ствара научна креативност (Root-Bernstein et al., 2008; Lui, Lin, 2014; према: Cutting, Kelly, 2015).

Такође пример интегративне наставе који би објединио све поменуте предмете може бити и таква да ученици истражују које су фолклорне игре заступљене у њиховом крају, да науче покрете и ту игру, да истраже о знаменитости свог краја и упознају се са неким специфичним обичајима и да начине цртеж краја или народне ношње, или било које одлике свога краја. Кроз све поменуте активности деца ће спонтано начинити слику живота краја у коме живе.

Посебно је важна интеграција Природе и друштва са Физичким васпитањем о оквиру са владавања страна света, сналажења у простору или учења о деловима тела. Ученици се крећу лево или десно, чуче или скачу, изводе вежбе опонашањем одређених животиња, иду унатрашке... У то се наравно могу укључити и Ликовна уметност јер се све то може и визуелно прика-

зати уз помоћ стрелица, обавештења, приказивања изласка сунца на истоку, звезде северњаче на северу, руке, носа, ока, али и Музичка уметност у оквиру које сваку активност могу пратити одређене музичке композиције о странама света, кретањима, деловима тела.

Све поменуте активности које се остварују кроз интегративну наставу развијају код ученика жељу за учењем, дружењем, кретивношћу и активирају личну срећу јер су дошли до нових открића на најприроднији и ненаметљив начин.

ЗАКЉУЧАК

Основни задатак интегративне концепције учења и наставе је обезбеђивање целовитог контекста за учење у оквиру кога ће се омогућити да ученици начине и запамте везе и да се решавају проблеми (Ђорђевић, 2007). Дакле, неопходно је реализовати интегративну наставу у основној школи јер она „омогућава реализацију развојног модела образовања заснованог на дубинском учењу ученика“ (Минић, Јовановић, 2020: 380-381).

Природа и друштво је предмет који доноси неистиснуте идеје за интеграцију са уметностима, музиком и ликовним, али и са Физичким васпитањем. Деца уче не само кроз везе које проналазе између природе и уметности, већ уче и једни од других, кроз игру која је вешто и смислено креирана од стране наставника.

Литература

1. Буљубашић-Кузмановић, В. (2007). *Студентска просуда учинковитости интерактивног учења*. Одгојне знаности, 9(2). Осиек: Филозофски факултет.
2. Вилотијевић, М. (2016). *Модели развијајуће наставе I*. Универзитет у Београду Учитељски факултет. Ниш: Свен.
3. Drobnyak, N. (2007). *Integrativna nastava*. Образовна tehnologija, 1-2/2007, str. 81-91.
4. Ђорђевић, В. (2007). *Inovativni modeli nastave (Integrativna nastava, Projektna nastava i Interaktivna nastava)*. Образовне tehnologije, 4, str. 76-97.
5. Здравковић, В. (2017). *Ставови учитеља и студената о интерактивном приступу као фактору усешне музичке наставе у основној школи*. Годишњак Педагошког факултета у Врању 8(1). Врање: Педагошки факултет.
6. Зрнзевић, Н., Лакушић, В., Зрнзевић, Ј. (2014). *Примена гечјих кола и елемената игре у физичком васпитању*. У Зборнику радова Учитељског факултета, 8, (стр. 243-257). Лепосавић: Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић, Универзитет у Приштини – Косовска Митровица.
7. Karageorghis, C. I., Priest, D. L. (2008). *Music in sport and exercise: An update on research and application*. The Sport Journal, Vol. 11, No. 3. Preuzeto 20. 11. 2022. sa <http://thesportjournal.org/article/music-sport-and-exercise-update-research-and-application/>

8. Klein, J. T. (2005). *Integrative learning and interdisciplinary studies*. Peer Review, 7(3/4), 8-10. Preuzeto: 19. 11. 2022. sa <https://www.aacu.org/peerreview/2005/summer-fall>,
9. Копас-Вукашиновић, Е. (2006). *Улога игре у развоју деце предшколској и млађеј школској узрасља*. У Зборнику Института за педагошка истраживања, Година 38, Број 1, (стр.174-189). Београд: Институт за педагошка истраживања.
10. Levy, J. (1978). *Play behavior*. New York: John Wiley & Sons.
11. Минић, В., Јовановић, М. (2020). *Интегративна настава у савременој школи*. Баштина, 30 (50), стр. 373–385.
12. Радојичић Лукић, Ж. (2011). *Интегративна настава у савременом образовном процесу*. Образовна технологија, 4/2011, стр. 367-378.
13. Christensen Hughes, J. and Mighty, J. (Eds.). (2010). *Taking Stock: Research on teaching and learning in higher education*. Montreal & Kingston, ON: McGill-Queen's University Press.
14. Cutting, R., Kelly, O. (2015). *Creative Teaching in Primary Science*. Los Angeles: SAGE Publications.

Milica R. Petrić

Primary School “Jovan Jovanović Zmaj”, Obrenovac

Gordana Glišović

Primary School „Dimitrije Tucović“ Kraljevo

INTEGRATIVE TEACHING OF NATURE AND SOCIETY
AND OTHER SUBJECTS IN LOWER PRIMARY SCHOOL GRADES

Summary: *The knowledge that students acquire through systematic education is differentiated and it is necessary for teachers to introduce an interdisciplinary approach to teaching in order to direct students to observe the world as one inseparable whole. Integrative teaching can help a lot in this, the concept of which does not imply that knowledge is attributed to certain subjects, but rather the correlation of content among the selected subjects in order to present the whole to the students. The connections created within integrative teaching allow students to see problems from multiple sides. This work presents integrative teaching that is achieved by connecting the subjects of Nature and Society, Music and Fine Arts, and Physical Education. The combination in which nature and society are explored and discovered through different arts and through physical activities can be a special challenge for students of lower grades of elementary school, because play is the approach through which they best acquire knowledge.*

Keywords: *integrative teaching, nature and society, lower grades of primary school*